

15. Студеничка
академија

Манастир Студеница
09-12. јун 2010.

800 година
српске медицине

ГЕТОПИС
СТУДЕНИЧКЕ
АКАДЕМИЈЕ
ANNALS OF THE ACADEMY OF STUDENICA

UDC: 614.25:179.6,,364"

Лекар спасилац Београда

Вукашин Антић

Здравствени центар Врање, Болница у Врању

Амерички хирург, пуковник др Едвард В. Рајан, рођен је у Скрентону (Пенсилванија) 1883, као најмлађи од четворо деце Џеремије Рајана који је радио у једној локалној фабрици. Медицину је завршио у Њујорку на Унивезитету Фордам 1912. Стажирао је и био лекар у болници светог Винсента на Менхетну и у окружној болници у Бруклину.

Његов живот представља грађу за узбудљив авантуристички роман – довољно је рећи да је био учесник спасавања америчких грађана у бурној мексичкој револуцији (када је заробљен, извођен је на стрељање тринаест пута), директни судионик Првог светског рата у мисији Америчког Црвеног крста (ARC) у Србији у Београду, Грчкој, балтичким државама и Русији.

Рајанов авантуристички начин живота мало се променио по завршетку Великог рата, јер га Стејт департмент шаље у Техеран у оквиру помоћи персијској влади. У иранској престоници потписује петогодишњи уговор са персијским министарством унутрашњих послова и преузима улогу градског надзорника у Техерану. Ту умире 1923, од последица маларије коју је добио док је био у Грчкој и "имао истакнуту улогу у својој мисији", борећи се против епидемије ове болести чији је комарац преносник, и која је претила да десеткује савезничке трупе у том региону.

Доктор Рајан, боравећи у Србији у мисији ARC, 1914–1915, постао је прави национални херој, "што је спасао Београд и његово преостало становништво када су Аустријанци заузели град". Преузевши улогу српског конзула, обилазио је разорене делове града болничким аутомобилом и спасавао рањенике оперишући их касније у својој болници која се налазила у згради српске Главне војне болнице.

Када је епидемија пегавца погодила Београд у марту 1915, одневши животе хиљада људи, др Рајан је организовао свој амерички Црвени крст за борбу против пошасте. У Београду је Рајан доживео још једанпут искуство блиске смрти, јер је био заражен пегавцем, али је

ипак упркос високој темеператури, обављао своје дужности, па је тешко болестан дочекао Џона Рида и показао му своју болницу.

До октобра 1915, др Рајан се довољно опоравио да опет преузме контролу над болницом ARC, коју ће водити до октобра 1916. Осим што је спасао на хиљаде Срба од пегавца, овај амерички хирург и његово особље извршили су преко 8 000 операција и координирали програм помоћи Црвеног крста за хиљаде српских избеглица, расутих по целој земљи.

Не слутећи смрт, овај невероватни, дивљи борбени Ирац, чија ће достигнућа у своје време постати легендарна, ретко је говорио о свом животу. Ипак је крајем 1922. обзнанио да планира да почне са припремама на књизи о свом раду и својим утисцима из времена светског рата. Ова књига никад није била завршена. И тако огroman део фантастичне приче о др Едварду В. Рајану остаје неиспричан – заједно са његовом последњом авантуром у Ирану.

Кључне речи: Едвард В. Рајан; Мисија Америчког црвеног крста у Србији; Први светски рат; Лечење рањеника у Београду; Историја медицине